

Gudžević je pjesnik metafore. Ponekad, suviše ponesen nje-
nim toplim i tajnovitim stazama, udvostručava je, u naslovu i
samom tekstu pjesme. Znatno su, kvantumom i ljepotom, pris-
utnije pjesme gdje njegova metaforika briljantno manipulise
njihovim tokom, a novi prizori otkrivaju opet nove. Njegova
pjesnička slika, po pravilu, ne stoji i ne slovi kao takva: preli-
va se i umnožava, a osim inicijalnog semantičkog polja tvori
niz simulatnih prostora, koji su, opet, spona ka novim asocija-
cijama i ambijentima.

Gudžević je najsigurniji kada govori o pozivu pjesničkom.
Mada u sferama konvencija (koji pjesnik nije o tome pisao),
ipak je samosvjesan i neobavezan. Budući istinski poeta — ne
priča temu i ne traži temu — priča život. A život najljepše teče
kada je njegov tok najprirodniji, kada rigidni i slijepi glasovi
ne popuju, već se slike obične prelivaju u neobične i obratno.

Jedna linije, srećna simbioza lirskog i epskog, vodi nas
kroz predjele ove knjige. Ako sam, govoreći o mekoći izraza,
ukazivao na njegove lirsko-pjesničke elemente, mora se imati u
vidu difuzni epski fon na ekspresivnom i tematskom planu. Ep-
ski duh nije prisutan in abstracto, već je opipljiv, jasno
saglediv u onim »epistolarnim« i »ljubavnim« oblicima.

Sada se može postaviti pitanje: kako Gudžević, u liniji tak-
vog pisanja, vaspostavlja liniju modernog? I kako je to mo-
guće? Nije li to *contradictio in adiecto*? Gudžević je
moderan pjesnik u onoj mjeri u kojoj ta modernost omogućava
komunikaciju sa savremenim, pa i modernim čitaocem. Ali,
on nije pjesnik koji vremenom gubi — druga, znatno priklad-
nija obala modernosti. Jer, otpada li sjaj i površina modernog,
ostaje onaj lirsko-epski sloj, da diše i pulsira u budućem, kao
momenat onog već postavljene pitanja, pitanja koje poseže
tamo gdje je najtanje, gdje se najprije kida i driješi: ima li
pjesma onologijsku datost?

Počesto znamo biti veoma mudri kada su u pitanju prve
pjesničke zbirke. Pa ipak, dopuštam sebi slobodu da poslije
čitanja *Grade za pripovetke* mirno posmatram njen život, bez
bojazni. Gudževiću preostaje samo jedno, jedan uslov — vrije-
me poezije.

HUSEIN DERVIŠEVIĆ: »KAD ME UZME LUDA RIMA«
»Svijetlost«, Sarajevo 1979.
Piše: Tomislav Dretar

U trećoj knjizi poezije (prve dvije su *Praznik*, 1969. i *Nigdi-
na*, 1973) Dervišević konačno raskida s nekim uzorima i okreće
se vlastitim poetskim izvorima nastojeći savladati i definirati
taj raskid zatvaranjem u granična znamenja triju ciklusa *Kad
popustim ludoj rimi, Zašto čitam druge pesnike i Padamo u
anegdote*.

Filosofski prosede, kojeg ova knjiga zasigurno ima, ne za-
tvara se u vlastiti krug dvjema točkama, duhom i kretanjem
(povijesću, zbiljom) — što možemo otkriti u prva dva ciklusa
— već se taj mogući krug suprotstavlja trećoj točki, u trećem
ciklusu, koji je, zapravo, autorova pozicija sudjelovanja. To
sudjelovanje može biti za pjesnika moguće samo s određene di-
stance, s distance srca. Derviševićeve tzv. pjesničke slike nose
određeni emotivni naboj koji je dvostruko zasnovan. U prvom
sloju to je određena doza ironiziranja, ali ona odvodi u prostor
dobro maskirane (ovo je zaista samo maska, a ne i rafinirano
udvostručavanje) dubine tople ljudske osjećajnosti.

Poetski zahvat autora u građu kojom raspolaze je širokog
raspona, od tradicije do savremenosti, od osjećajnosti do ironi-
čnosti, od povijesnog do svakodnevnog i od emocionalnog do
racionalnog. Snagom vlastite kreativne senzibilitnosti, Dervišević
prevladava potencijalne dihotomije i na tlu riječi-pojma čini
obrat: dubinom poetske emocije preplavljuje taj pojam i čini
ga, u najmanju ruku, poetskim dojmom (*Ulazim u nepoznatu
svirku / u okuse otuđenja / bivša toplina se širi / Čarobno kao
Doviđenja*).

Pjesmom *Zavjetovanje* autor određuje i predmet i »program«
svog pjevanja. Mislimo da je »program« u prvom redu za nje-
ga »distanca srca«, ono odricanje stava i ukorijenjivanje u bo-
li, najljudskijoj emociji. U Derviševiću se ta ukorijenjenost jav-
lja kao temeljna poetska energija čiji su izvori onostrani, ali
zato dio pjesnikove intime i njegove jedine stvarnosti.

Započinjući prvi ciklus, pjesnik nas uvodi u enterijer svoje
pjesničke zbilje, a stih je obojen ne samo tradicijom, već i do-
bro poznatom atmosferom bosanskokrajliške prisnosti. Potom se
tog stoljetnog života grada-prostora svoje pjesničke imaginacije
Dervišević nastoji riješiti kao tereta koji ga okiva (*tjesno mi
je u toj halji-javi*). Transcendirajući tu zbilju, on svoj iskaz s
tla besadržajne svakodnevide premješta u poetsko, ali time se
problem ne razrešava nego udvostručava.

Dervišević je pjesnik zavičajnog, ali nije zavičajni pjesnik.
On uspijeva univerzalno izraziti sredstvima i emocijama zavi-
čajnosti. Njegovo je pjesništvo oslobođeno patosa lokalno-histo-
rijskog značaja i poruka. On traga za granicama bića i traži ih
u sebi. Istovremeno traga i za smislom življenja, pa to znači
da je njegovo poimanje svijeta slojevito i dublje.

Bez obzira na sloj ironije, te osnovne boje Derviševićeve
slike, pjesnik se zaista igra, a smisao njegove igre je, za mali

broj pjesnika se to može reći, samo igra. Ironija, pak, sredstvo
je kojim se biće transcendira u ovostranom da bi se otvorilo
onome što je neizrecivo u biću, a što čini pravi temelj smisle-
nosti. Pjesnik je tako ukorijenjen u procjepu bića neizrecivog
i nebića materijalizirane otuđenosti, što se transponira u slič-
ičija se ironija prelama u optici najdublje osjećajnosti.

Zakružujući sliku o Derviševićovoj knjizi, treba istaknuti
činjenicu da je ona znak pjesnikovog zrenja u kojem je naj-
važnije prisustvo, usprkos vldljivim utjecajima (Nogo), auten-
tičnog talenta i vlastite osebnosti. Utjecaji, ponedgje pomodno
prihvaćanje stilskih sredstava, nisu izbrisali pečat Derviševiće-
ve osebnosti.

RANKO RADOVIĆ: »ŽIVI PROSTOR«,
Nezavisna izdanja 24, Beograd 1979.
Piše: Slobodan Jovanović

O knjizi *Živi prostor* arhitekta Ranka Radovića, koja se ne-
davno pojavila kao 24-ta po redu u nizu Nezavisnih izdanja
Slobodana Mašića iz Beograda, već su objavljene novinske be-
leške i prikazi¹, pa se nećemo zadržavati na prepričavanju ili
oceni samog sadržaja ili stavova autora u ta 42 zajedno složena,
a svojevremeno publikovana teksta u dnevnim listovima *Politi-
ka, Borba, i Večernje novosti*. Ponoćemo samo to da svi ovi
mali Radovićeve eseji, sada u jednoj knjizi sakupljeni, imaju
svoju i literarnu i didaktičku vrednost, jer ne samo što nas
pospećaju na urbanističko-arhitektonske probleme, već nas in-
formišu, upoznaju, upućuju na razmišljanje i aktivan odnos
prema sredini i okolini, prema »živom prostoru«. Radovićeve
tekstovi, njegovi projekti, realizacije, javni nastupi i prisustvo,
dokaz su jedinstva reči, dela i dinamičnosti duha.

Kao što se u tekstovima Radovićeve knjige uočava zajed-
nička nit koja sadržajno i formalno povezuje reagovanje arhi-
tekte na dešavanje u njegovoj okolini, tako se, zahvaljujući
njoj, suočavamo s još jednom, danas neretkom pojavom per-
manentnog i simultanog delovanja arhitekta na nekoliko fron-
tova. Upravo s tim u vezi, samo nekoliko rečenica komentara i
nekoliko usputnih misli:

Poput Bogdana Bogdanovića i Mihajla Mitrovića u Beogra-
du, Vjenceslava Rihtera ili Zdenka Kolacija u Zagrebu, Borisa
Čipana u Skoplju ili niza drugih danas, odnosno Grabrijana,
Najdaharta i, najpre, Nikole Dobrovića juče, u nas, i ne samo u
nas, arhitekti se, od Vitruvija do danas, ne mogu posvetiti sa-
mo projektovanju i građenju u najbukvalnijem smislu.

»Ako mi ne date da radim ovo, radiću ono drugo, ako mi
ne date ni ono drugo, radiću nešto novo kao treće«, zapisao je
svojevremeno arhitekt Dobrović.²

Motivi mogu biti i te prirode koje su bili Dobrovićeve, no
čini se da je ipak nešto drugo danas i u nas u pitanju. Radi se
o širem i sveobuhvatnijem shvatanju poziva i delatnosti arhi-
tekte. Čini se da smo svedoci situacije u kojoj se arhitektonsko
delo, u klasičnom smislu tog pojma, sve više izvlači ispod ru-
ku arhitekta, opet onog arhitekta kakav je bio po tradicional-
nom shvatanju tog poziva i stručnog profila. Arhitektonsko delo
mu, dakle, beži ispod prstiju još onog momenta kada silazi s
crtaće daske, pa čak i pre. Istovremeno s tim procesom odvija
se i onaj drugi — proces otrežnjenja i sazrevanja spoznaje da
architektonsko delo, ako nećemo da bude rezultat i materijaliza-
cija ljudskog otuđenja, već izraz slobode i samoozora jedinice
u društvu, ne može, a nema ni razloga, da bude plen specijali-
zovanog, inženjersko-birokratskog i profesionalno deformiranog,
od stvarnosti odvojenog projektanta.

Arhitekt se stoga, ako hoće da sačuva i rehabilituje suštin-
ske motive struke i poziva, mora sve više i sve češće svesno
sputavati i obuzdavati da ne bude apsolutni i jedini žrec izgra-
đenog i projektovanog, i usmeravati da polje svog rada nalazi u
širokoj lepezi raznorodnog, a neophodnog delovanja u svojoj
sredini i prostoru.

U meri u kojoj bude uspeo da bude prisutan među ljudima
u sopstvenom okruženju, u tom živom prostoru, u toj istoj me-
ri uspevaće mu, i uspeva mu, da se iskaže kao stvarni obliko-
valac i saučesnik oblikovanja prostora i u najbukvalnijem smi-
slu tog pojma.

Pisana reč arhitekta, u kontekstu koji je izložen, predstavl-
ja se, dakle, kao specifični vid njegovog uticaja, aktiviteta i ko-
municiranja u domenu prostornih vizija i dešavanja u prostoru.
U kombinaciji s javnim nastupom, pisana reč arhitekta, po-
red usko stručnog rada, zakružuje njegov društveno-stručni
angažman i sve više i sve češće se predstavlja kao stvarna pot-
reba, mogućnost i način delovanja, a ne nekakava zamena za
nerealizovane i neiskazane kreativne motivacije i potencijale.
Ne radi se o pisanju dokonog arhitekta, već o svesnom prihva-
tanju svih raspoloživih metoda i puteva učešća u velikom poslu
kultiviranja i artikulacije »živog prostora«.

Treba dodati da se najčešće, pa i u Radovićeovom slučaju,
radi o pisanoj reči koja je praćena crtežom. Time se arhitekt
priključuje onoj grupi ljudi koji, vešti lepoj reči i šarmu ilus-
tracije kroz crtež, zaokupljaju pažnju i bude simpatiju, animi-
rajući okolinu za uočavanje i bavljenje nekim zanemarenim, za-
puštenim i potisnutim, a danas često gaženim vrednostima.

U konkretnom slučaju, Radović nas opominje na posledice
nedostatka mašte pri građenju naših kuća i naselja, upozorava